

Nr 90.

Af herr **Löfgren**, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till lag om vissa arbetstvister m. m.

Vid granskningen af de olika lagutkast, hvilka tillhopa bilda den af Kungl. Maj:t föreslagna, så kallade arbetsaftalslagstiftningen, faller det snart i ögonen, att densamma icke kan sägas vara byggd på fasta och konsekvent genomförda principer.

Detta förhållande är lätt förklarligt, om man betraktar det nuvarande förslagens utveckling från det ursprungliga regeringsförslaget 1910. Den på sin tid tillsatta s. k. arbetsaftalskommittén hade *hela* frågan om arbetsförhållandena och deras laga reglering under utredning. Då denna kommitté upplöstes på en tid, när de mest omfattande kollektivaftalen brustit, kom det att framstå för regeringen, sedan Kungl. Maj:t tagit frågan i sin egen hand, som vore det af öfvervägande betydelse att framför annat rättsligen bestämma *kollektivaftalet* såsom det främsta stödet för arbetsfreden. Det ursprungliga regeringsförslaget var sålunda ett försök till *aftalslagstiftning* i egentlig mening: det utbröt aftalet såsom sådant bland de olika företeelser, som kräde beaktande, och sökte bestämma kollektiv-aftalet så, att det skulle tillgodonjuta största möjliga helgd med stränga och ovillkorliga rättspåföljder för dess brytande. I samband härmed syntes det ock angeläget att införa ett speciellt processförfarande för behandlingen af hit hänförliga rättstvister.

Med denna typ af lagstiftning kunde det förklaras, att man ville inskränka förbud mot arbetsinställelse att gälla endast vid rättstvist mellan parterna. Vidare kan med denna ståndpunkt försvaras, att förlikningsmannainstitutionen, som hufvudsakligen är till för medling i intressestvister, icke berördes af regeringens första lagstiftningsåtgärder i ämnet. Och slutligen har det med nämnda uppfattning om lagstiftningens syfte varit ganska naturligt, att allmänna principer från rättssystemet i öfrigt fått *mera* inverka på de olika bestämmelsernas innehåll än praktiska hän-

*I. Allmänna
anmärk-
ningar till
den före-
slagna s. k.
arbetsaftals-
lagstift-
ningen.*

syn till de speciella förhållandena på arbetsområdet. I sistnämnda hänseende anmärkes den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t i 1910 års proposition intog till frågorna om arbetsinställelsens inverkan på det personliga arbetsaftalet, om skadeståndets utmätande i hvarje fall till fulla skadan, om ordnandet af arbetsdomstolen och appellrätten därifrån etc.

Emellertid har frågan nu utvecklats sig så, att spörsmålet *icke* längre inskränker sig till att gälla endast det kollektiva och personliga aftalet. Efter den stöt, som kollektivafvalsformen erhöll genom de stora konflikterna 1909, har kollektivafvalet och den därpå grundade utvecklingen åter börjat komma i sina gamla gängor och torde reda sig tills vidare utan någon lagstiftning. Nej, hvad frågan nu gäller, det är att i *möjligaste mån för framtiden förebygga skadliga arbetstvister i allmänhet och inskränka dessas verkningar*. Som ett medel härför bör man visserligen hafva sin uppmärksamhet riktad på den fredsgaranti, som kan ligga i aftalet och i påföljderna för dess brytande. Denna garanti kunde, sedd från Kungl. Maj:ts ursprungligen intagna ståndpunkt, anses nog så betydande, enär enligt det *först* uppgjorda förslaget aftalsbrott skulle medföra ersättnings skyldighet beträffande *all* genom aftalsbrottet uppkommen skada. Men denna ståndpunkt har mistat sin udd genom det vid den föreliggande propositionen af justitieministern gjorda medgifvandet, att »förhållandena på detta område äro så egenartade, att ett aftalsbrott äfven beträffande dem, som själfva begått det och därigenom direkt förorsakat skadan, kan framstå såsom i större eller mindre grad ursäktligt» (kungl. prop. nr 43, sid. 71). I anledning häraf medger ock Kungl. Maj:ts förslag 1911 jämkning i skadeståndet ända ner till noll.

Vidare är att märka, att kollektivafvalet enligt sitt begrepp icke, åtminstone ej såsom det från parternas sida vid olika tillfällen utvecklats, i vidsträcktare mån hindrar arbetsinställelse. Redan på den grund synes samhället böra tillse, hvilka för *alla* fall mest verksamma skyddsmedel mot samhällsskadliga arbetskonflikter må kunna af statsmakterna i lag fastställas. Och naturligen är det ur denna synpunkt de mest förödande konflikterna, som i främsta rummet böra uppmärksammas.

Har åter den förevarande uppgiften på antydda sätt numera utvidgats, följer häraf, att en lagstiftningsform, som afsett det inskränkta syftet att reglera kollektivafvalet och dess rättsverkningar, icke kan rymma hela föremålet för den nuvarande uppgiften att i möjligaste mån trygga arbetsfreden, oafsedt om några aftal gälla eller ej. Det mest framträdande draget hos 1911 års proposition är också, att denna icke anpassats efter, utan snarare sprängts sönder af dess utöfver kollektivafvalets ram vidgade uppgifter.

Upprinnelsen till den utveckling, som på detta sätt brutit sig mot förslaget ursprungliga syfte, fanns redan i 8 § af det ursprungliga regeringsförslaget 1910. Man syntes redan där erkänna, att vikt läge icke allenast på att träffa ett afgörande af de få rättstvister, utan äfven på *förhandling* för att eventuellt afhjälpa de öfriga. Därefter har nödvändigheten af statens ingripande i intressekonflikter, vare sig de uppkommit mellan parterna till ett kollektivafstal eller eljest, framträdt allt starkare under sakens behandling i Riksdagen och dess utskott, och slutligen har lagrådet nu föreslagit obligatorisk *skiljedom* för vissa fall och regeringen själf drivits till att, med förslag om vidlyftiga ändringar i förlikningsmannainstitutionen, förorda obligatorisk *medling* vid *alla* arbetstvister af större betydelse.

Men i trots häraf har Kungl. Maj:t *icke* omlagt sina förslag till ett afslutat helt med syftning att legislativt i möjlig grad omfatta förhållandena på detta område i sin helhet. Ej heller har utredning åvägbragts om möjligheten af att förbinda just kollektivafstalet med ett fullständigt strejk- och lockoutförbud, ehuru vid ärendets föregående behandling i Riksdagens Andra kammare detta framstod såsom ett önskemål för många. I stället har ärendet återupptagits efter alldeles samma mönster som förut, låt vara att en mängd yttranden öfver Kungl. Maj:ts *första* förslag och *dess* öde i Riksdagens utskott inhämtats. Det skall ej heller förnekas, att på många ställen i de föreliggande förslagen goda uppslag användts från de värdefulla utlåtandena af 1910 års särskilda utskott, statens förlikningsmän och kommerskollegium. Men hvad man alltjämt saknar är en fackmässigt genomförd utredning i samråd med nyssnämnda myndigheter eller andra sakkunniga af de nya synpunkter, som gjorts gällande, och de nya områden, som dragits in under frågans räckvidd. En väsentlig del, nämligen förslaget rörande vissa arbetsaftal, har icke ens kommunicerats med kommerskollegium, som närmast bort anlitas för utredning i detta afseende.

Då ifrågavarande lagstiftnings uppgift numera omfattar alla och främst de *mest betydande* arbetstvister, oberoende af det förhållande, huruvida kollektivafstal finnes eller icke, måste väl början göras med de åtgärder, hvilka äga allmän giltighet. Vid valet åter bland dessa synes främst böra komma i åtanke sådana, som säkrast kunna byggas på vunnen erfarenhet.

Det är sålunda en utvidgning af *förlikningsinstitutionens* uppgifter och ett stärkande af dess ställning, som i första hand och framför allt annat bör göras till föremål för lagstiftning.

Därnäst är att tillse, hvilka organ lämpligen böra införas för afgörandet af de visserligen mindre betydande *rättstvister*, därvid största möjliga samverkan mellan dessa organ och förlikningsinstitutionen, enligt hvad kommerskollegium i afgifvet yttrande framhållit, bör genom lagstiftningen befrämjas. För berörda syfte torde det rådande skiljemannaförfarandet i vidsträckt omfattning böra kunna användas. En central domstol för viktigare frågor och eventuellt som appelldomstol må väl inrättas. Men ännu viktigare är, att permanenta lokala nämnder, där de icke redan finnas, ensamt eller vid sidan af lokala arbetsdomstolar, blifva införda för afgörande af dels lokala kollektivafतालstviser af mindre betydelse och *dels tvister, som stå i samband med de personliga arbetsaftalen*. Icke minst ur sistberörda synpunkt äro de lokala rättsinstitutionerna, vare sig man inrättar dem som skiljenämnder eller som arbetsdomstolar i egentlig mening, absolut nödvändiga, åtminstone om man vill införa en lag om vissa personliga arbetsaftal i den riktning, som Kungl. Maj:t föreslagit. I hvarje fall är Kungl. Maj:ts förslag om en processdelning mellan arbetsdomstolen och de allmänna domstolarna alldeles oantagligt af skäl, som i annat samband skola angifvas.

Medgifver man nu, att lagstiftningen bör omfatta hela det förevarande området, synes det lämpligt, att man för vinnande af enhetlighet och öfverskådlighet i lagstiftningen efter ofvan antydda grunder

antingen samarbetar de olika lagförslagen till *en* lag (såsom i Norge varit fallet)

eller, hvilket måhända är att föredraga, sammanför bestämmelserna om medling, skiljedom och domstolsförfarande i en lag samt bestämmelserna om aftal (kollektivafताल och eventuellt arbetsaftal) i en särskild lag.

Som det nu är, lida förslagen af en betänklig brist på reda och öfverskådlighet samtidigt med att de icke kunna sägas hvila på konsekvent genomförda principer. Å ena sidan framstår rättsbestämningen af kollektivafतालet fortfarande såsom hufvudsak — men utan fastslående och reglering af något för organisationsformernas utveckling så fundamentalt som föreningsrätten. Å andra sidan har, under ärendets behandling hos Riksdagen och myndigheterna, förlikningsförfarandet trängt sig i förgrunden beträffande arbetstvister i allmänhet — men icke desto mindre har den för slitande af rättstvister afsedda arbetsdomstolen tillerkänts en förhärskande plats i förslaget: en vidlyftig apparat, lika kostsam som enslig i sitt majestät högt öfver de blygsamt tilltagna myndigheter, hvilka hafva att medla i dagens strider. Huru denna proportion motsvaras af de olika myndigheternas vikt och betydelse torde framgå af det enkla sakförhållandet, att af den mängd arbetsinställelser, som inträffade under femårsperioden 1903—1907, allenast 28 föranledts af rättstvister.

1) Förslaget till lag om kollektivaftal.

1 §. Parterna till kollektivaftalet, i de fall förening eller förbund är kontrahent, torde böra närmare bestämmas, så att frågan härom icke blir beroende af särskild lagstiftning eller af den tvifvelaktiga tillämpningen af allmänna rättsprinciper.

II. Särskilda anmärkingar till de olika förslagen.

Skall bestämmelse i skiljedom anses såsom kontraktsvillkor, bör det samma gälla om *förlikning*, som mellan parterna träffats. I båda fallen bör finnas skyldighet att *vidfästa* domen eller förlikningen det skriftliga aftalet och att låta den komma till kommerskollegii kännedom. Icke desto mindre torde svårighet uppstå med hänsyn till rättsenheten genom berörda bestämmelse, särskildt om de allmänna domstolarna skulle taga åtminstone formell befattning med personliga arbetsaftal, som bero af kollektivaftalet.

2 §. För att göra det fullt tydligt, att »kollektivaftalet» innefattas i ett särskildt däröfver skriftligen upprättadt kontrakt och *icke* utgör sammanfattningen af *allt*, som vid dess tillkomst upptecknats, bör andra momentet af paragrafen lyda:

»Vid bedömande af den om kollektivaftal upprättade handlingens innehåll skall jämväl tagas hänsyn till hvad som förekommit vid förhandlingar etc. — — — tolkningen.»

3 §. Kommerskollegium anmärkte till den lika lydelsen af föregående förslag, att begreppet »yrkesgrupper», för att beteckna aftalets omfattning, vore alltför sväfvande. Det synes därjämte tvifvelaktigt, huruvida med stadgandet afses, att hvarje kollektivaftal är inskränkt till vissa samhörande yrkesgrenar, hvilka *såsom sådana* ingå aftal om sina arbetsvillkor eller arbetsförhållanden, eller om rent administrativa enheter, såsom Svenska Arbetsgifvareföreningen och Landsorganisationen, kunna för hela sin omfattning vara direkta parter och ej allenast garanter till aftalet. Man må observera betydelsen här af för frågan om sympatiåtgärder m. m. Hvad betydelse har för öfrigt den garanti, som lämnas af de nämnda organisationerna? Dessa frågor hade bort upptagas till behandling vid utredningen och närmare upplysning lämnas om de rådande kollektivaftalens beskaffenhet i detta hänseende.

8 §. Bestämmer man sig för den numera i denna § af Kungl. Maj:t angifna ståndpunkten till frågan om förbud mot arbetsinställelser, i hvilket hänseende tillräcklig utredning icke torde vara ävägabragt, må det tagas under öfvervägande, huruvida lagrådets anvisning om obligatorisk skiljedom för vissa fall bör följas och huru denna i så fall bör anordnas. I hvarje fall gör den lucka i lagstiftningen, som här öppnar sig, det nöd-

vändigt att bereda *utväg* för intressetvisters lösning genom ett i förväg ordnad, opartiskt skiljedomsförfarande.

9 §. Den af kommerskollegium förordade närmare utredningen om principerna för skadeståndets bestämmande har icke verkställts, men synes lämplig och nödig.

Som en allmän anmärkning mot utredningen till förslaget angående kollektivafstal i dess helhet gäller, att de inom Andra kammaren vid ärendets föregående behandling i Riksdagen framförda synpunkter alltför litet beaktats.

2) Förslaget till lag om arbetsdomstol.

2 §. Af denna paragrafs bestämmelser synes följa:

a) Arbetsdomstolen skall handlägga alla mål om skadestånd bl. a. i anledning af *obehörig lockout* och *afskedande*, som förmenas stå i strid mot kollektivafstal mellan arbetsgivare och arbetare (mom. 1), alltså äfven då målet föres af *enskild* part (mom. 3).

Berörda, vanligast förekommande fall af talan på grund af brutet arbetsafstal skulle sålunda gå till den centrala domstolen och icke till allmän domstol.

b) Allmän domstol skall däremot upptaga öfriga mål om arbetsafstal, »ändå att tvisten afser bestämmelse, som grundar sig på kollektivafstal.» I sistberörda fall skall dock tvisten hvila vid den allmänna domstolen, tills arbetsdomstolen afgjort uppkommen fråga om kollektivafstalet. Nu konstitueras ju i de flesta fall arbetsafstalet af anställningen + de underförstådda allmänna villkoren i gällande kollektivafstal, däri inbegripet ackordsprislistan etc. I en mängd fall beror därför målets utgång på kollektivafstalets tolkning, för hvilket syfte arbetsdomstolen måste anlitas. Hvad är då vinsten af detta arrangemang? Tidsförlusten är blott större, än om dylika tvister ginge direkt till arbetsdomstolen, och den allmänna domstolens befattning blir därtill rent formell, ty dess domslut inskränkes i själfva verket till att fastställa den höga specialdomstolens mening i sakfrågan.

Det framstår därför såsom alldeles orimligt att lösa tvister om personliga arbetsafstal på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit. *Möjligt* är däremot att sända alla sådana tvister, som bero af ett kollektivafstal, direkt till arbetsdomstolen och de öfriga till allmän domstol, ehuru denna anordning, utom att äfven den är förenad med praktiska svårigheter, mötes af betänkligheten för sådant fall mot apellrättens borttagande. Såsom

lämpligt torde därför endast få anses ett senast af kommerskollegium föreslaget *lokal* skilje- eller arbetsdomstolsförfarande för behandlingen af såväl kollektivaftalstvister af begränsad omfattning som *alla* slags tvister på grund af arbetsaftal. Om den lämpligaste anordningen härför saknas emellertid utredning.

3 §. Första stycket synes böra lyda: »Tre ledamöter af arbetsdomstolen utnämnas af Konungen, och skola härtill utses i arbetsförhållanden erfarna och kunniga män.» Dessa tre böra vara *likställda*, ehuru ordföranden må tillerkännas ett särskildt arvode.

4 och 5 §§. Om förtroendemän hos organisationerna efter val till ledamöter i arbetsdomstolen skola tillåtas kvarstå i sin ombudsställning, torde dock få anses önskvärdt, att dessa bisittare förvärfvat sin erfarenhet såsom arbetsgifvare eller arbetare.

3) Förslag till lag om vissa arbetstvister.

11 §. Man måste ställa sig tveksam gentemot likställandet af blotta tillvaron af en förhandlingsnämnd »under opartisk ledning» med ett obligatoriskt förfarande inför förlikningsman enligt 3 §. Hvilka garantier, som finnas för den opartiska ledningen och hvilka nu förefintliga nämnder som härutinnan fylla måttet, är outredt. Äfven om man hyser den åsikten, att förlikningsmännens åtgöranden icke böra stå i vägen för anlitaandet af de förhandlingsnämnder, parterna själfva konstituerat, bör man å andra sidan förebygga *otillfredsställande* förlikningsförsök vid dessa senare, i hvilket fall förlikningsmännens verksamhet bör vidtaga.

Vidare är andra stycket alldeles obefogadt. Att en rättstvist, måhända under djupaste fred, kommer till arbetsdomstolen, bör ej hindra försök till förlikning af en brinnande konflikt. Förlikning har alltid ansetts såsom något förträffligt och förutsätter alltid, att tvist föregått.

Vid bestämmande af de olika förlikningsmyndigheternas befogenhet samt af gränserna mellan förlikningskommissionens och förlikningsmännens verksamhet synes förslaget böra omarbetas i syfte att åstadkomma en närmare regelmässig samverkan mellan förlikningskommissionen och förlikningsmännen samt att ytterligare utvidga bådas rätt och skyldighet till initiativ.

Bestämmelse om »varskoningstid» bör någonstädes införas för *liktidigt* afbrott i kollektivaftalet, oberoende af de olika personliga uppsägningstiderna. Ett iakttagande af dessa senare för arbetsinställelse är en orimlighet och kan af parterna med bestämmelserna i Kungl. Maj:ts för-

slag komma att missbrukas, särskildt som förslaget afser, att genom tillkännagifvande om arbetsinställelse *må* ske uppsägning af de personliga aftalen. Äfven blir stadgandet om olika uppsägningstider i detta fall obilligt gentemot de oorganiserade arbetarna, hvilka sistnämnda för öfrigt genom formuleringen af hithörande stadgande i 28 § beröfvats möjligheten att kollektivt tillkännagifva sin afsikt att strejka och sålunda i detta afseende komma i en vida oförmånligare ställning än de organiserade. Slutligen är att märka, det arbetsgifvarna enligt förslaget till lag om vissa arbetsaftal skulle få rätt eller rättare sagdt makt att *efter eget bepröfvande* afskeda en arbetare, som deltagit i obehörig strejk.

4) Förslag till lag om vissa arbetsaftal.

Oafsedt åtskilliga specialanmärkningar, som yppa sig vid första läsningen af detta förslag, bland hvilka jag i förbigående endast vill erinna om det otillfredsställande skydd, som 26 § ger arbetarna mot otillbörliga arbetsbetyg, framträder här som starkast behovet af *lokala* nämnder eller specialdomstolar för en pröfning af samma art som arbetsdomstolens beträffande alla de särskilda förhållanden, hvilka eljest, då ett anlitande af de allmänna domstolarna eller af en central domstol vore praktiskt omöjligt, komme att öfverlämnas till parternas maktnissbruk och godtycke. Särskildt gäller detta i fråga om de många grunderna för arbetsaftalets häfdande, men också lagens hänvisning i ett flertal fall till »sedvänja» och hvad som anses »skäligt», »ostridigt» etc. förutsätter ett snabbare och på området sakkunnigare utslag, än som de allmänna domstolarna kunna väntas presteras, fränsedt det orimliga i att betunga dessa med besväret och de enskilda med kostnaderna för ett domstolsförfarande i dylika mål.

På grund af hvad här anförts vågar jag hålla före, att det förevarande ämnet icke blifvit i hela sin vidd tillräckligt utredt. Mest framträda bristerna härutinnan i fråga om inrättandet af *lokala rättsorgan* för afgörande af olika slags tvister, bland annat i samband med de personliga arbetsaftalen.

Utan dylika lokalnämnder eller domstolar bör lag om vissa arbetsaftal icke antagas. Hvad angår den centrala arbetsdomstolen torde man ej heller, i saknad af lokala rättsorgan, böra inrätta en dylik vidlyftig apparat som en topp i ett träd utan grenar, helst som uppkomna rätts tvister endast i ett fåtal fall ledt till arbetsinställelse. Sistberörda fråga

afhänger dock väsentligen af, huruvida den föreslagna kollektivaftalslagen anses nödig och nyttig.

Äfven här brister dock utredningen på viktiga punkter och i sådan utsträckning, att den näppeligen kan under det forcerade arbetet i Riksdagen fullständigas. Den naturliga utgångspunkten för en på erfarenheten byggd enhetlig lagstiftning gifves däremot genom en utbyggnad och förstärkning af den redan existerande förlikningsmannainstitutionen. Kungl. Maj:ts förslag till lag om vissa arbetstvister i sådant afseende kunna tjäna till ledning för bestämmelser, hvilka redan under innevarande riksdag må i berörda syfte antagas, äfven om man måste förutsätta, att lagen inom kort måste underkastas revision med hänsyn till det nödiga sambandet med blifvande lagstiftning på närgränsande områden.

Beträffande åter förslagen i öfrigt synas dessa, fränsedt svårigheten för Riksdagen och dess särskilda utskott att medhinna behöflig utredning och utarbetande af nya bestämmelser med tagen hänsyn till hvad ofvan anförts, icke kunna annat än vinna på en förnyad utredning, helst under medverkan af *båda* de af ifrågavarande lagstiftning intresserade parterna, representanter för arbetsgifvare och arbetare, på sätt motsvarande lagstiftning i Danmark utarbetats och tillvunnit sig bådas förtroende.

Med återopande af hvad jag sålunda andragit och då tiden icke tillåter mig att närmare än som skett formulera mina yrkanden, får jag hemställa:

att Riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om vissa arbetstvister med ändringar och tillägg i den riktning ofvan angifvits, hvarom förslag torde af Riksdagens särskilda utskott närmare formuleras;

samt att Riksdagen beträffande de ifrågavarande lagförslagen i öfrigt och hvad därmed äger samband ville, med afslag å desamma, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad, allsidig utredning af hithörande frågor i hela deras vidd med aktgifvande jämväl å här ofvan särskildt angifna önskemål, hvarefter Kungl. Maj:t torde till Riksdagen inkomma med förslag, hvar till denna utredning må gifva anledning.

Eliel Löfgren.